

Het zag ernaar uit dat van de Belgen geen verzet zou hoeven te worden verwacht tegen integratie van de zuidelijke provincies in het nieuwe Nederlandse koninkrijk. De alternatieven waren voor de meeste Belgen nog minder aantrekkelijk dan de vereniging met het noorden. Aan onafhankelijkheid dachten zij niet. Willem I's grondwet voor het soevereine vorstendom gold bovendien als voor die tijd redelijk liberaal. Men moest al erg katholiek zijn om heraansluiting bij Oostenrijk te willen bepleiten, temeer nu de keizer zijn belangstelling voor België had verloren. Wel was er een uitgesproken voorkeur voor gezamenlijk optrekken van de gewezen Oostenrijkse provincies en het voormalige prinsbisdom Luik.

Als uitvloeisel van de aanvaarding van het koningschap stelde Willem een commissie in ter herziening van de Grondwet, nog voordat de Slotakte van Wenen was getekend en terwijl Napoleon nog bezig was Frankrijk terug te veroveren. Tevens voorzag hij gouverneur Van der Capellen van een 'geheime raad' (een soort Raad van State) waarin onder anderen Van der Cappellen voorganger als tijdelijk gouverneur, W.H. de Beaufort, werd opgenomen maar ook het voormalige lid van de Franse *Conseil d'Etat* B.J. Holvoet. Daarnaast kwam er een aantal tijdelijke ministers aan het bewind, uit de gematigde adel, zoals de hertog Ch. J. d' Ussel en de graaf Ch.I.P. De Thiennes de Lombize. Voor de financiën werd de intussen vertrouwde Hollander Appellius aangesteld. Zij moesten zorgen voor sanering van de Franse wetgeving, zoals dat vanaf eind 1813 ook in het noorden was gebeurd. Daarnaast regelden zij betere inkomens voor de katholieke geestelijken dan zij onder Frans regime hadden genoten. Te midden van een reactionair episcopaat dat terug wilde naar het *ancien régime* enerzijds en een jonge generatie uitgesproken antiklerikale liberalen anderzijds was het noodzaak voorzichtig te opereren.

Op voordracht van Falck en gouverneur Van der Capellen werd de commissie voor de grondwetsherziening breed samengesteld en zorgvuldig verdeeld over twaalf leden uit het noorden en twaalf uit het zuiden, zoals er twaalf protestant waren en twaalf katholiek. Ook in politiek opzicht werd recht gedaan aan diverse stromingen in noord en zuid. Op aandrang van Falck werd als secretaris, voor het religieuze evenwicht, de joodse rechtsgeleerde Jonas Daniel Meijer benoemd. Van de Hollandse leden waren er zeven eerder al lid van de grondwetscommissie 1814 geweest, zoals Van Hogendorp, Van der Duijn, van Maanen en Elout naast conservatieven als W.R. baron van Tuyl van Serooskerken, H.W. baron van Aylva van Waardenburg en Neerijnen en

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
40
41
42

198 A.J.C. baron van Lampsins. Uit de Raad van State werden enige van de nieuwe leden gerekruteerd zoals minister Mollerus en het lid van het voormalige staatsbewind Queysen. Curieus: uit Brabant kwam voor de nauwkeurige verdeling één protestant, J. van der Dussen. Al deze behoudsgezinde ‘aanzienlijken’ zouden na 1815 in de Eerste Kamer terechtkomen.

De zuidelijke delegatie kende vier edelen zoals de intussen al genoemde De Thiennes de Lombize naast drie liberale vakjuristen, die een sterke rol zouden spelen in de commissie, zoals J.F. Gendebien, L. Le Clercq en Th. Dотреnge. Daarnaast waren er de uitgesproken klerikaal gezinden als J.J. Raepsaet en ten slotte ervaren bestuurders zoals Holvoet en P.C.G. de Coninck ridder d’Ouvre.

De commissie begon haar werk, wegens diens jicht wederom bij Van Hogendorp thuis, op 1 mei 1815. De koning had zelf Van Hogendorp tot voorzitter benoemd in afwijking van 1814, toen de commissie hem uit haar midden had gekozen. De commissie werd niet alleen voorzien van ’s konings benoemingsbesluit maar ook van de acht artikelen van het Londens protocol en dat deel van het Weense verdrag dat handelde over de grenzen van het nieuw te vormen koninkrijk. Tevens bleek dat de koning reeds het dubbeltal leden van de Staten-Generaal had benoemd dat te zijner tijd zou moeten beslissen over de herziening.

Nu het ging om een herzieningscommissie, vormde de tekst van 1814 de grondslag van de beraadslagingen. Zij kreeg daartoe de beschikking over een Franse vertaling van de Grondwet van 1814. Niettemin probeerden De Coninck, Holvoet en graaf F. de Mérode nog of er geen algemene beschouwingen konden worden geleverd. Van Hogendorp praatte hun dat met succes uit het hoofd. Er waren trouwens ook Belgische leden, zoals De Thiennes, die de bestaande tekst goed genoeg vonden om als grondslag te dienen.

Er waren relatief kleine twistpunten, zoals de vraag door wie de soevereiniteit aan de Koning diende te worden opgedragen, dan wel wie bevoegd zou zijn grondgebied aan een andere mogendheid over te dragen, vooral in tijd van oorlog.

Daar was voorts de kwestie van het inkomen van de Koning. Moest dit volledig worden geregeld in de Grondwet zelf of niet? Men besloot tot het eerste. Curieus is overigens dat daartoe in 1814 de bepalingen van 1806, toch niet karig van aard, al waren overgenomen, zodat de vorst per jaar anderhalf miljoen gulden als vast inkomen verkreeg. Dat werd wegens de gebiedsuitbreiding nu verhoogd tot 2,4 miljoen. (Na de Belgische afscheiding zou het prompt weer worden verlaagd tot anderhalf miljoen.)

Het opperbestuur van de koloniën werd de bevoegdheid van de Koning, met inbegrip van in de koloniën tot stand te brengen wetgeving. Nog tot ver

in de negentiende eeuw zou dit een bron van conflicten worden, eerst in de grondwetscommissie van 1848 en later nog tussen Fransen van de Putte en Thorbecke in 1866 (Zie hoofdstuk 5, resp. 6).

199

Echt gespannen werd het even toen er een keuze voor een hoofdstad moest worden gemaakt. De noordelijke leden kozen allen voor Amsterdam; de zuidelijke allemaal voor Brussel. Er moest een kleine subcommissie aan te pas komen, die met succes voorstelde dat Amsterdam de ene hoofdstad werd en daarnaast een door de Koning te bepalen stad in het zuiden. Wel zouden de beide Kamers der Staten-Generaal voortaan jaarlijks wisselen van standplaats: het ene jaar vergaderen in Brussel en het andere in Den Haag. Daardoor moest ook een belangrijk deel van het regeringsapparaat jaarlijks van Den Haag naar Brussel verhuizen en vice versa.

Belangrijk punt van debat werd de vraag naar opname van de ministeriële verantwoordelijkheid in de grondwet, ja of nee. Holvoet ging het verst met het voorstel om de formulering op te nemen: *‘La personne du Roi est inviolable et sacrée; les ministres seuls sont responsables.’* Daar voelden de noordelijke leden helemaal niets voor; zij wisten trouwens maar al te goed dat ook de koning zulk een artikel onaanvaardbaar achtte. Noch Willem noch Van Hogendorp wilden ‘Engelse toestanden’. De meeste zuidelijke leden voelden daar wel voor, zij het eerder in de vorm van strafrechtelijke verantwoordelijkheid en niet de door Holvoet aangereikte brede parlementaire verantwoordingsplicht.

Een relatief grote subcommissie met daarin De Coninck en Van Maanen ging vervolgens aan het werk en kwam met een formulering, die veel leek op wat eerder al in de eerste grondwetscommissie vergeefs was voorgesteld. Die luidde: *‘La personne du Roi étant inviolable et sacrée, les ministres sont responsables des actes contraires à la loi fondamentale dont ils ordonneraient l’exécution. Ils sont cités de ce chef devant la Haute Cour par le Procureur-Général siéant près d’elle et à peine de forfaiture d’après un acte d’accusation, dressé pas les Etats Généraux.’* Nu werd het dus slechts een strafrechtelijke verantwoordelijkheid – die overigens destijds werd beschouwd als zeker zo belangrijk als de politieke – waarbij het initiatief tot mogelijke vervolging werd gelegd bij de Staten-Generaal. Maar, ook nu verklaarden de meeste leden zich tegen. Het riekte nog te veel naar ‘Engelse toestanden’. Merkwaardigerwijs kwam er nu helemaal geen bepaling meer, ook niet de magere tekst van 1814.

Belangrijk was vervolgens de discussie over wat nu het legaliteitsbeginsel zou heten. De vraag was of aan de ‘macht des konings’ ook de bevoegdheid was verbonden wetgevende maatregelen te treffen zonder grondslag in de bestaande wet. Vooral de Belgen hechtten daaraan belang. De noordelijke

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
40
41
42

200 leden achtten zulk een bepaling overbodig. Onwettige maatregelen zouden immers door de volksvertegenwoordiging niet worden geaccepteerd en anders zou de rechter wel ingrijpen, zo namen de heren aan. De zuidelijke leden legden zich erbij neer.

Eerder genoemde Holvoet was ook degene die begon over een soort van *House of Lords*, of zoals hij het noemde, *Chambre des Pairs* en dus een tweekamerstelsel. Van Hogendorp was ertegen, omdat ‘onze’ oud-republikeinse traditie met zich meebracht dat adel en burgerij in één Kamer bijeen zaten. Zo zou, meende hij ‘het hele stelsel omvergeworpen worden’. Waarop Raepsaet beleefd vroeg of de commissie voor niets bij elkaar was gekomen. Van Maanen en Queysen stelden zich achter Raepsaet en dus kwam er weer een subcommissie om naar een compromis te zoeken. Resultaat was dat er een Kamer zou komen waarin de Koning niet louter adel maar ‘aanzienlijken’ zou benoemen. Een erfelijke adel met recht op een Kamerzetel, zoals in Londen, kwam er niet. Die werd overigens niet toevallig ‘Eerste Kamer’ genoemd, ondanks haar van meet af aan beperkte bevoegdheden. Zij zou immers moeten dienen als bolwerk van de kroon, teneinde al te dolle voorstellen vanuit de Tweede Kamer tegen te houden. Zij zou bovendien in het geheim vergaderen.

Daartegenover kwam een Tweede Kamer die honderd en tien leden zou tellen, gekozen door de staten der provincies, die zelf weer langs oude standspatronen waren gekozen. Dus zouden ook daar nogal wat ‘aanzienlijken’ terecht komen. Dit standselement beviel ook de Belgen wel. Wat hun niet aanstond was, dat de Kamer voor de helft uit zuidelijke leden zou bestaan (daarin was ook Limburg begrepen, met inbegrip van het voormalige Staats Limburg) en voor de andere helft uit noordelijken. Dat, terwijl het zuiden 3,5 miljoen inwoners telde en het noorden nog geen twee miljoen.

Maar, om de bevolking als grondslag te kiezen zou, aldus Van Hogendorp op hoge toon, neerkomen op toegeven aan ‘een revolutionair, democratisch beginsel’. Queysen vond dat geen deel van het rijk moest overheersen, want dat zou niet goed zijn voor de onderlinge harmonie. Van Maanen was als vaker minder hypocriet. Hij zei dat in het Verdrag van Parijs (1814) was gesproken over ‘vergroting van het Hollandse gebied’ en dat dit nu niet met een evenredig aantal zetels voor beide gebieden moest worden omgekeerd. Dankzij de medewerking van twee klerikale Belgen kwam er een meerderheid voor de deling in twee gelijke hoeveelheden zetels.

Ook de openbaarheid van vergaderingen in de Tweede Kamer leverde een buitengewoon levendige en hartige discussie op, waarbij zowel Elout als De Coninck deze verdedigde, samen met Qeysen en Dotrengé, terwijl De Thiennes en van der Dussen er fel tegen waren. Zo zou immers, ook zonder ministeriële verantwoordelijkheid, ‘*une ministère roi*’ ontstaan, zo zei De Thiennes:

een koningschap dat zich slechts kon handhaven met behulp van ministers die hem in de Kamer zouden moeten verdedigen en die dus omgekeerd te veel invloed zouden krijgen. Op die grond was Van Maanen, de bonapartist, eigenlijk ook tegen, maar hij liet zich door Elout ervan overtuigen dat het zo'n vaart niet zou lopen. Zo kwam er een meerderheid voor openbaarheid, mede dankzij de stem vóór van Van Hogendorp.

Vervolgens ging het nog even over de aanwezigheid van ministers tijdens de vergadering en vooral bij de stemmingen. Raepsaet vond dat er helemaal geen ministers in de Kamer moesten verschijnen (zoals met de Staatsregeling van 1798 het geval was geweest), maar Van Maanen kon zich niet voorstellen dat als ministers bij debatten present waren, hun aanwezigheid tijdens stemmingen ineens intimiderend zou werken op de Kamerleden. Dus werd ook dat aanvaard.

De rechten van de beide Kamers leidden nauwelijks tot discussie, met uitzondering van het budgetrecht. Hier was Raepsaet de meest 'progressieve' door een jaarlijks in te dienen begroting voor te stellen. Wat voor Van Hogendorp een schrikbeeld was: zo werd de Koning afhankelijk van de jaarlijkse luimen van het parlement en zou er geen langere termijnbeleid mogelijk zijn. Op zuidelijke aandrang werd besloten tot een tienjaarlijkse begroting voor de gewone (vaste) uitgaven en een jaarlijkse voor de buitengewone (variabele).

Ook het hoofdstuk over de justitie bleef vrijwel ongewijzigd. Daaraan voorafgaand had de Luikse liberale advocaat Le Clercq de vraag opgeworpen of de commissie nog dacht het in samenhangende zin over grondrechten te zullen hebben of niet? Moest de grondwet niet beginnen met ter zake algemene beginselen te formuleren? Daar kreeg hij de handen niet voor op elkaar. Grondrechten moesten maar worden opgenomen in de desbetreffende hoofdstukken.

Maar, aldus Le Clercq weer, wat moest er dan met de zijns inziens noodzakelijke opname van de persvrijheid in de grondwet? De noordelijken zagen daar de noodzaak niet van; daar was de persvrijheid toch reeds geaccepteerd, ook zonder grondwettelijke bescherming. De Belgen wilden wel een bepaling. Zij kregen hun zin, maar het persvrijheidartikel werd opgenomen onder het hoofdstuk over het onderwijs. De tekst werd een mengsel van het daarover bepaalde in de Staatsregeling van 1798 en het Soeverein Besluit van 1814: 'Het is aan elk geoorloofd om zijne gedachten en gevoelens door de drukpers, als een doelmatig middel tot uitbreiding van kennis en voortgang van verlichting, te openbaren, zonder eenig voorafgaand verlot daartoe noodig te hebben, blijvende nogtans elk voor hetgeen hij schrijft, drukt, uitgeeft of verspreidt, verantwoordelijk aan de maatschappij of bijzondere personen, voor zoo verre dezer regten mogten zijn beledigd'.

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
40
41
42

202

Het recht van petitie kwam met nauwelijks minder moeite in de Grondwet terecht. Ook hier waren het de Belgen, aangevoerd door Dotrengé en aan noordelijke kant gesteund door Elout, die daarvoor pleitten, terwijl Van Maanen en Mollerus er niets in zagen. Het stimuleerde maar opstandigheid en belangenstrijd, zo vonden zij. Uiteindelijk werd de tekst overgenomen van de Constitutie van 1806.

Belangrijk ‘slotnummer’ vormde de twist over de vrijheid en de gelijkberechtiging van de godsdiensten. Vooral de zuidelijke klerikalen, radicaal en gematigd, kwamen daarmee in een lastig parket. Zij wilden de bevoorrechte positie van de katholieke kerk gehandhaafd zien, want zij vreesden met recht de toorn van hun bisschoppen. Een subcommissie kwam met het typische compromis dat in het zuiden voor de katholieken een aantal bijzondere beschermende bepalingen zou gelden, maar dat de Koning de gereformeerde godsdienst zou (blijven) belijden. Hoewel Van Maanen in de subcommissie eraan had meegewerkt, kwam hij op dat compromis in de plenaire bijeenkomst terug. Zo kon het niet, zei hij. In de Grondwet hoorde volledige vrijheid en gelijkstelling te worden geproclameerd en van een bepaling over de godsdienst van de Koning diende te worden afgezien. Hoewel De Thiennes het nog wel even probeerde, door iets te willen opnemen over het inkomen van priesters, besloot de commissie uiteindelijk Van Maanen te volgen. De tekst werd nu die van 1814 minus de bepaling over de Koning.

Ofschoon de krijgshandelingen van juni 1815 in het zuiden de werkzaamheden van de commissie niet hebben bespoedigd – een enkeling moest voor langere tijd terug naar zijn land van herkomst – kon zij haar werkstuk op 13 juli aan de koning aanbieden. Deze heeft zich nauwelijks met de inhoud van de tekst bemoeid, hoewel hij haar grondig heeft bestudeerd. Het belangrijkste element van wijziging dat hij vroeg en verkreeg, was een bepaling die het de Koning zou verbieden enige vreemde kroon aan te nemen. Daarmee wilde hij voorkomen dat langs dynastieke weg land en volk tot een provincie van een ander rijk zouden kunnen worden.

De commissie heeft nog uitvoerig gediscussieerd over de vraag hoe de procedure van aanvaarding en vaststelling zou moeten worden georganiseerd. Voor het noorden was het betrekkelijk eenvoudig. Daar zou een dubbele kamer van de Staten-Generaal met gekwalificeerde meerderheid moeten besluiten over wat een ‘normale’ grondwetsherziening was. Helemaal ‘normaal’ is het niet gegaan, want dan had voor elke wijziging een afzonderlijk ontwerp van wet moeten zijn ingediend. Nu werd alles ondergebracht in één voorstel. Op 8 augustus 1815 werd dit formeel aan de Staten-Generaal aangeboden. Daar werd in commissieverband nog wel een aantal kwesties aan de orde gesteld, zoals de openbaarheid van vergaderen door de Tweede Kamer.

Een niet onbelangrijk deel van de Staten-Generaal zag daar geen heil in, omdat het retorisch spektakel vreesde in plaats van rustig beraad. Niettemin werd de grondwetsherziening met eenparigheid van stemmen aangenomen.

Veel ingewikkelder was de vraag hoe het zuiden over de Grondwet zou moeten besluiten. De Thiennes zag de bui al hangen: hij verklaarde zich tegen een vergadering van notabelen zoals die in 1814 in Amsterdam had plaatsgemaakt, want daar ‘waren de Belgen te turbulent voor’. Dan maar liever een stemming in elk van de 29 arrondissementen waarin het zuiden was verdeeld. En dan nog: was het, zo vroeg De Thiennes, niet beter om de Koning de Grondwet maar te laten afkondigen? Dat vonden de Hollanders weer te veel ruiken naar een ‘geoctroyeerde grondwet’, een grondwet waarbij de soevereiniteit van de Koning voorafgaat aan de constitutie zelf, alsof die een geschenk van de vorst aan de natie zou zijn, zoals dat in 1814 in het Frankrijk van de restauratie was gebeurd. Het spreekt vanzelf dat de Belgische liberalen daar evenmin iets voor voelden.

Dotrengre vond dat De Thiennes zich te veel zorgen maakte; het zou heus wel goed komen. En ach, in het geval een meerderheid zou tegenstemmen, kon men voor de berekening van de meerderheid altijd terugvallen op de som van noordelijke en zuidelijke stemmen. Dus werd besloten aan ongeveer 1600 aanzienlijken in het zuiden twee stembiljetten toe te sturen, waarvan een met een ‘ja’ tegen de Grondwet en een met een ‘neen’, die zij naar de hoofdplaats van hun arrondissement schriftelijk moesten inzenden.

Op weg naar de stemming werd al zichtbaar dat een zuidelijke meerderheid er niet in zat. Dat had te maken met een herderlijke brief van de katholieke bisschoppen die de Grondwet in strijd achtten met de katholieke overtuiging dat gelijke behandeling van godsdiensten onaanvaardbaar was. Daarbovenop kwam nog een ‘herderlijke instructie’ van de minder diplomatiek uitgevallen bisschop van Gent, Mgr. M.J.M. de Broglie (spreek uit: de Bruie), die zijn gelovigen eenvoudig verbood om voor de Grondwet te stemmen. De godsdienstige bezwaren voegden zich bij de twijfels over de te geringe vertegenwoordiging van de zuidelijke bevolking in de Staten-Generaal. Ten slotte waren er burgers die vreesden voor de situatie waarbij zij als belastingbetalers mede zouden worden aangeslagen voor de Hollandse schulden die een veelvoud waren van die van België.

Van de uiteindelijk 1573 opgeroepen kiezers namen er 250 geen deel aan de stemming. Voorts verklaarden 796 kiezers zich tegen de Grondwet, zij het dat 126 van hen op het stembiljet expliciet vermeldden dat dit uitsluitend toe te schrijven was aan de bepalingen over de godsdienst. Slechts 526 kiezers stemden voor de Grondwet. Opvallend was dat, gemeten aan de voorstemmers, de meest positieve houding eerder uit het Franstalige gebied kwam

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
40
41
42

204 dan uit de Vlaamse gewesten. De Antwerpenaren en de kiezers uit Ieper stemden zelfs unaniem tegen, terwijl de meerderheid in de arrondissementen Luik, Dinant en Verviers voor was. Een echt ruime meerderheid voor de Grondwet was alleen te vinden in de Limburgse arrondissementen, Maastricht, Roermond en Hasselt.

Wat te doen? Koning Willem I bleef weinig anders over, zeiden zijn adviseurs, dan de suggestie van Dotrengé over te nemen en voorstemmers in het noorden en zuiden eenvoudig bij elkaar op te tellen. En voorts: degenen die wegens hun bezwaren tegen de artikelen over de godsdienst hadden tegengesteld, konden ook als voorstanders gelden, omdat de acht artikelen van Londen nu eenmaal geen andere formulering hadden toegestaan. Ten slotte moesten degenen die thuis waren gebleven ook worden gezien als tevreden met de Grondwet, omdat zij anders wel waren opgekomen om zich te verzetten. Dat laatste was de sinds 1799 in Frankrijk bekende *Arithmétique Napoléon*, vanaf 1805 ook hier in zwang gekomen. De eigenaardige rekenom als geheel, uiteengezet in een iets te spitsvondig geformuleerde en daardoor weinig overtuigende regeringsverklaring, zou in het zuiden echter de geschiedenis ingaan als een staaltje *Arithmétique Hollandaise*. Wat wel een beetje sneu was voor de Hollanders, omdat deze uitgerekend door de Belg Dotrengé in de grondwetscommissie was bedacht. Wat ernstiger was: geen mooie start voor een nieuwe constitutie en dus ook niet voor de integratie van noord en zuid in één koninkrijk.

Op 16 september volgde de formele benoeming door de koning van alle leden der beide Kamers in de Staten-Generaal, waar hij zich redelijk ruimhartig had getoond als het om politieke voorkeur of verleden ging. Bekend is dat hij zelfs de voormalige prefect De Celles had willen benoemen, als niet Falck hem dat dringend had ontraden. Die voorzag iets te grote bezwaren. Vervolgens benoemde de koning ook de voorzitters van beide Kamers, de Belg De Thiennes in de Eerste Kamer en de Hollander J.E.N. van Lynden van Hoevelaken in de Tweede Kamer. Deze zou tot 1830 voor meer dan de helft uit vertegenwoordigers van de adel bestaan, en overigens uit zuidelijke ondernemers en bankiers en noordelijke ambtenaren en (gewezen) ambtsdragers. Niet direct een verzameling wildebrassen waartegen een bolwerk voor de Kroon in de vorm van een Eerste Kamer moest worden opgeworpen.

Voorts stelde de Koning een nieuwe groep ministers samen. Daarin figureerden Van Hogendorp en De Thiennes als Ministers van Staat, tevens ministers zonder portefeuille. Zij beheerden dus geen beleidsressort maar traden op als 's Konings naaste adviseurs. Opvallend veel (noordelijke) ministers bleven op hun post, zoals Röell, van Maanen, Six, van Nagell en Van der Hoop. De enige Belg die erbij kwam op dat niveau was de Hertog van Ursel, die werd

belast met Waterstaat en Publieke Werken, daartoe van Binnenlandse Zaken afgescheiden. Ook Falck bleef op zijn post. Van der Capellen verliet het land om gouverneur-generaal te worden in Batavia en daar het Nederlandse koloniale gezag te herstellen.

Daarnaast kwamen er semiambtelijke bewindslieden zoals de ‘commissarissen-generaal’ F.A. graaf van der Goltz op Oorlog en O. Repelaer van Driel op Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen. De laatste werd tevens belast met zaken van Hervormde Eredienst. Iets minder hoog in rang kwamen de ‘directeuren-generaal’ Goldberg (koloniën en koophandel), Appellius (indirecte belastingen), Wichers (‘convooyen en licenten’) en de Belg M.J.F.Gh. baron Goubeau d’Hovorst (RK Eredienst). Willem I nam daarmee een initiatief over van koning Lodewijk, die in 1808 al een ministerie voor (controle op) de kerken had ingesteld. Deze had volstaan met één ministerie; Willem I richtte afzonderlijke ministeries in voor ‘Hervormde’ en ‘RC Eeredienst’. Vaststaat dat Willem I graag meer Belgen op ministersposten had benoemd, maar de vereiste ervaring ontbrak nogal eens. Belangrijker was dat vooral de katholieken het ministersambt niet aandurfd, uit angst voor kerkelijke sancties. Ook dat maakte de start van het nieuwe koninkrijk er niet gemakkelijker op.

Op 21 september volgde te Brussel, in de open lucht, de inhuldiging van Willem I als Koning in het nieuwe Verenigde Koninkrijk, waar hij de eed op de herziene Grondwet aflegde. In zijn toespraak legde hij de nadruk op het karakter van het nieuwe rijk als een ‘hereniging’ van noord en zuid, die door de rebellie tegen Philips II in de zestiende eeuw zo tragisch was verbroken: ‘De natie voor het eerst in haar geheel vertegenwoordigd, heeft het oog op uwe handelingen. Vergeten wij nimmer dat de eensgezindheid de beste waarborg is voor ons aller veiligheid.’

Opmerkelijk was dat ook het antwoord van de graaf De Thiennes, namens de beide Kamers sprekend, er een was dat in het teken stond van ‘hereniging’. In de officiële Nederlandse vertaling luidde het: ‘Eindelijk hebben, na drie eeuwen van afscheiding en vele wisselvalligheden, de jongste gebeurtenissen de vereeniging der twee landen onder den Schepter van Uwe Majesteit teweeggebracht. Aldus is het aan de afstammeling van hem, die de Republiek van Holland heeft gegrondvest, en de Belgische Provinciën van het juk bevrijd, gegeven om op nieuw het geluk der beide landen te verzekeren.’

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
40
41
42